

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-педагогічної
та навчальної роботи
Ф.А. Трішин

_____ 2019 року
“   ”

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ЕКОЛОГІЧНИЙ ОБЛІК ТА ЗВІТНІСТЬ В ХАРЧОВІЙ
ПРОМИСЛОВОСТІ**

Галузь знань 18 «Виробництво та технології»

Спеціальність 183 «Технології захисту навколишнього середовища»

Ступінь вищої освіти Бакалавр

Освітньо – професійна програма «Технології захисту навколишнього середовища»

Факультет Нафти, газу та екології

Кафедра Екології та природоохоронних технологій

1. Опис навчальної дисципліни
«Екологічний облік та звітність в харчовій промисловості»

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Галузь знань 18 «Виробництво та технології»	Обов'язкова	
Модулів – 1	Спеціальність 183 «Технології захисту навколишнього середовища»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		3-й	4-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – реферат		Семестр	
Загальна кількість годин 180		6-й	7-й
Тижневих годин для Денної форми навчання: аудиторних – 3,0 самостійної роботи студента 7,0 Заочної форми навчання: аудиторних – 0,6 самостійної роботи студента -9,4	Ступінь: бакалавр	Лекції	
		22 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		год.	год.
		Лабораторні	
		32 год.	4 год.
		Самостійна робота	
		126 год.	170 год.
		Індивідуальні завдання:	
		63 год.	85 год.
		Курсовий проект (робота)	
		год.	год.
		Вид контролю:	
залік	залік		

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 30%; для заочної форми навчання – 15.

2. Заплановані результати навчання

Метою викладання навчальної дисципліни «Екологічний облік та звітність в харчовій промисловості» є отримання знань з екологічної звітності підприємств харчової промисловості, навиків та умінь простежувати та управляти рухом документів на підприємстві, а також формування навиків екологічного обліку.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Екологічний облік та звітність в харчовій промисловості» є: ознайомлення студентів із основними поняттями, задачами та функціями екологічного обліку та звітності, а також отримання навиків статистичної звітності.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні оволодіти знаннями щодо:

- основ екологічного обліку підприємств;
- задач, цілей та функцій екологічної звітності;

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні вміти:

- складати екологічні звіти;
- простежувати та управляти рухом документів на підприємстві

3. Зміст навчального матеріалу дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні аспекти організаційно-методологічного обґрунтування екоконтролінгу та екологічного обліку.

Тема 1. Екологічний облік як складова екоконтролінгу. Поняття екологічного обліку. Екологічний облік в системі бухгалтерського обліку. Підходи до екологічного обліку у світі.

Тема 2. Екологічний облік на підприємстві. Складові екологічного обліку. Загальні принципи дотримання екологічного обліку. Облік екологічних витрах. Особливості обліку в Україні.

Тема 3. Екологічний контролінг як інструмент екологічного менеджменту. Поняття екоконтролінгу. Концепція контролінгу. Типологія інструментів контролінгу. Функції і задачі контролінгу.

Тема 4. Сутність, завдання та принципи розвитку екоконтролінгу в сучасних ринкових умовах. Рух документів на підприємстві. Інформаційно-управлінська система. Функціональна структура інформаційної системи. Роль державної інформаційної системи в економіці.

Тема 5. Роль екологічного управління в забезпеченні охорони навколишнього середовища. Поняття екологічного управління. Класифікація та функції.

Тема 6. Теоретичні аспекти застосування екологічного аудиту в системі екоконтролінгу. Екологічний аудит як механізм управління навколишнім середовищем. Об'єкт, предмет, мета екоаудиту. Задачі та принципи. Етапи екоаудиту.

Змістовий модуль 2. Екологічна звітність підприємств як складова національної інформаційної системи з охорони довкілля

Тема 7. Екологічна звітність підприємств. Частина 1. Статистична звітність. Фінансова звітність.

Тема 8. Екологічна звітність підприємств. Частина 2. Податкова звітність. Нефінансова звітність. Система принципів Глобального договору ООН

Тема 9. Форми статистичної звітності. Склад показників основних форм статистичної звітності.

Тема 10. Звітність на рівні підприємства. Екологічний ризик. Основні якісні характеристики складання екологічних звітів.

Тема 11. Звітування про сталість розвитку. Основні вимоги до звітування про сталість розвитку. Структура та етапи складання звіту про сталість розвитку.

4. Структура навчальної дисципліни (тематичний план)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	ср	л		п	лаб	інд	ср	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Екологічний облік та звітність на підприємствах харчової промисловості												
Змістовий модуль 1. Теоретичні аспекти організаційно-методологічного обґрунтування екоконтролінгу та екологічного обліку.												
Тема 1. Екологічний облік як складова екоконтролінгу.	16	2	-	2	6	12	19	2	-	2	7,5	15
Тема 2. Екологічний облік на підприємстві.	15	2	-	2	5,5	11	16	-	-	-	8	16
Тема 3. Екологічний контролінг як інструмент екологічного менеджменту.	15	2	-	2	5,5	11	15	-	-	-	7,5	15
Тема 4. Сутність, завдання та принципи розвитку екоконтролінгу в сучасних ринкових умовах.	16	2	-	2	6	12	20	2	-	2	8	16
Тема 5. Роль екологічного управління в забезпеченні охорони навколишнього	17	2	-	4	5,5	11	15	-	-	-	7,5	15

середовища.												
Тема 6. Теоретичні аспекти застосування екологічного аудиту в системі екоконтролінгу.	15	2	-	2	5,5	11	16	-	-	-	8	16
Разом за змістовим модулем 1	94	12	-	14	34	68	101	-	-	-	46,5	93
Змістовий модуль 2. Екологічна звітність підприємств як складова національної інформаційної системи з охорони довкілля												
Тема 7. Тема 7. Екологічна звітність підприємств. Частина 1.	17	2	-	4	5,5	11	15	-	-	-	7,5	15
Тема 8. Екологічна звітність підприємств. Частина 2.	15	2	-	2	5,5	11	16	-	-	-	8	16
Тема 9. Форми статистичної звітності.	18	2	-	4	6	12	17	2	-	-	7,5	15
Тема 10. Звітність на рівні підприємства.	18	2	-	4	6	12	16	-	-	-	8	16
Тема 11. Звітування про сталість розвитку.	18	2	-	4	6	12	15	-	-	-	7,5	15
Разом за змістовим модулем 2	86	10	-	18	29	58	79	-	-	-	38,5	77
Усього годин за навчальний рік	180	22	-	32	63	126	180	6	-	4	85	170

5. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	Лабораторна робота 1. Екологічний облік на підприємстві.	2	2
2	Лабораторна робота 2. Сутність, завдання та принципи розвитку екоконтролінгу в сучасних ринкових умовах.	2	-
3	Лабораторна робота 3. Рух документів на підприємстві.	2	-
4	Лабораторна робота 4. Інформаційно-управлінська система.	2	2
5	Лабораторна робота 5. Екологічний контролінг.	2	-
6	Лабораторна робота 6. Теоретичні аспекти застосування екологічного аудиту в системі екоконтролінгу.	2	-
7	Лабораторна робота 7-8. Екологічне управління. Екологічний аудит. Основні етапи екологічного аудиту.	4	-
8	Лабораторна робота 9-10. Статистична звітність. Форми статистичної звітності.	4	-
9	Лабораторна робота 11. Звітність на рівні підприємства.	2	-
10	Лабораторна робота 12. Екологічний ризик.	2	-
11	Лабораторна робота 13. Функції екологічного управління	2	-
12	Лабораторна робота 14-15. Основні якісні характеристики складання екологічних звітів.	4	
13	Лабораторна робота 16. Звітування про сталість розвитку.	2	
	Разом	32	4

6. Завдання для самостійної роботи студентів

№ з/п	Види навчальної діяльності	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	Опрацювання лекційного матеріалу	21	28
2	Підготовка до лабораторних та практичних занять	11	16
3	Опрацювання окремих розділів програми, які не виносяться на лекції	28	36
4	Виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань	60	80
Разом з дисципліни		126	170

7. Індивідуальні завдання

1. Екологічні витрати промислових підприємств.
2. Основні проблеми формування бухгалтерського обліку екологічних витрат вітчизняними промисловими підприємствами
3. Проблеми визнання та оцінки відходів в бухгалтерському обліку в контексті соціально відповідального управління підприємствами.
4. Екологічні аспекти бухгалтерського обліку на харчових підприємствах.
5. Законодавство в галузі охорони атмосферного повітря: які ключові проблеми та головні завдання для України
6. Облік відходів: питання та перспективи
7. Характеристика маловідходних та безвідходних технологій переробки відходів та можливості їх реалізації.
8. Імпакт Інвестування. Фінансові рішення для сталого розвитку
9. Аудит систем екологічного управління
10. Елементи облікової політики в системі ціноутворення підприємства

8. Методи контролю

за способом організації			
індивідуальний	груповий	фронтальний	диференційований
за способом надходження інформації			
усний	письмовий	експериментальний	програмований

Види контролю: попередній; поточний; тематичний; заключний.

9. Методи навчання

Словесні: лекція, розповідь, пояснення, бесіда, інструктаж;

Наочні: ілюстрація, демонстрація, спостереження;

Практичні: практичні роботи, вправи, розрахункові завдання.

10. Схема нарахування балів студентів

Оцінні бали рейтингового контролю знань студентів

Вид роботи, що підлягає контролю	Оцінні бали денна		Форма навчання						Оцінні бали заочна	
			денна			заочна				
	min д/з	max д/з	Кільк. робіт, одиниць	Сумарні бали		Кільк. робіт, одиниць	Сумарні бали		min д/з	max д/з
		min		max			min	max		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
6 семестр										

ЗАЛІКОВИЙ КРЕДИТ 1 «Екологічний облік»										
Робота на лекціях	2	4	5	10	20	6	18	24	3	4
Виконання лабораторних робіт	2	3	8	16	24	4	16	20	4	5
Робота на практичних / семінарських заняттях	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Опрацювання тем, не винесених на лекції	-	-	-	-	-	5	10	15	2	3
Підготовка до лабораторних / практичних занять	1,5	2	8	12	16	-	-	-	-	-
Виконання індивідуальних завдань	-	-	-	-	-	1	5	10	5	10
Проміжна сума	-	-	-	38	60	-	31	69	-	-
Модульний контроль у поточному семестрі	22	25	1	22	30	1	29	31	29	31
Контроль результатів дистанційного модулю	-	10	1	-	10	1	-	-	-	-
Рейтинг за творчі здобутки студентів	-	5	1	0	5	-	-	-	-	-
Оцінка за змістовий модуль 1	-	-	-	60	100	-	60	100	-	-
ЗАЛІКОВИЙ КРЕДИТ 2 «Екологічна звітність»										
Робота на лекціях	2	4	6	12	24	-	-	-	-	-
Виконання лабораторних робіт	2	3	8	16	24	-	-	-	-	-
Робота на практичних / семінарських заняттях	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Опрацювання тем, не винесених на лекції	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Підготовка до лабораторних / практичних занять	1,5	2	8	12	16	-	-	-	-	-
Виконання індивідуальних завдань	-	10	1	-	10	-	-	-	-	-
Проміжна сума	-	-	-	40	74	-	-	-	-	-
Модульний контроль у поточному семестрі	15	21	1	15	26	-	-	-	-	-
Контроль результатів дистанційного модулю	-	-	-	5	10	-	-	-	-	-
Рейтинг за творчі здобутки студентів	-	5	1	-	5	-	-	-	-	-
Оцінка за змістовий модуль 2	-	-	-	60	100	-	-	-	-	-

Примітка: бали «за творчі здобутки» не враховують в оцінку за ЗМ.

11. Методичне забезпечення навчальної дисципліни

1. Електронний та паперовий варіант конспекту лекцій (на кафедрі).
2. Електронний та паперовий варіанти методичних вказівок до практичних занять (на кафедрі).
3. Електронний та паперовий варіанти методичних вказівок для виконання самостійної роботи (на кафедрі).
4. Текстовий та електронний варіанти тестового опитування для вхідного контролю студентів з дисципліни (на кафедрі).
5. Електронний та паперовий варіанти питань для підсумкового опитування студентів з дисципліни (на кафедрі).

12. Рекомендована література

Основна:

1. Веклич О. Вдосконалення інструментів екологічного управління в Україні // Економіка України. – 1998. – № 9 – С. 65-73.
2. Лук'яніхин В.А., Кирсанова Т.А. Облік екологічних витрат в системі управління підприємствами // Вісник СумДУ – 2001. – № 6 (27)–7 (28). – С. 89-100.
3. Кирсанова Т.А. Информационное обеспечение управленческого учета экологических затрат. – Сумы: Изд-во «Козацький вал», 2003. – 52 с.
4. Пахомова Н.В., Эндерс А., Рихтер К. Экологический менеджмент. – СПб.: Питер, 2003. – 544 с.
5. Васильева И.Н. Основы делопроизводства и персональный менеджмент: Уч. пос. / ВЗФЭИ. – М.: ЗАО «Финстатинформ», 1999. – 240 с.
6. Майер Э. Контроллинг как система мышления и управления: Пер. с нем. – М.: Финансы и статистика, 1993. – 94 с.
7. Контроллинг как инструмент управления предприятием / Общ. ред. Н.Г. Данилочкиной – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 217 с.
8. Лаптев Н.И. Фінансові інструменти. Система обліку природних ресурсів. – <http://ecology.green.tsu.ru/sems>, 2005
9. Кудрявцева О.В. Основы экологического аудиту // Вісник Московського університету. – Серія 6: Економіка – 2000. – № 4. – С. 79-101.
10. Повістка дня на XXI вік, затверджена Конференцією ООН по навколишньому середовищу і розвитку, Ріо-де-Жанейро, 3-14 червня 1992 р. – <http://www.un.org/russian/conferen>, 1999
11. Иконникова И.В. Контроллинг как метод эффективного хозяйствования на рынке. Материалы конференции «Актуальные проблемы управления социально-экономическими процессами в регионе» М.: МГТУ им. Н.Э. Баумана. – 2000. – С. 23-35.
12. Рубцов С.В. Целевое управление в корпорациях. Управление изменениями: Монография. – М., 2001 – 235 с.
13. Ивашкевич В.Б., Ивашкевич А.И. Контроллинг: экзотика или необходимость? // Бухгалтерский учет. – 1996. – № 7. – С. 28-31.
14. Економічна енциклопедія: В 3 т. – Т 1. Відпов. ред. С.В. Мочерний. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
15. Ивлев В., Попова Т. Концепция контроллинга с применением функционально-стоимостного анализа. – М.: Приборы и системы. Управление, контроль, диагностика, 2001 – 187 с.
16. Менеджмент для магистров: Учеб. пособ. / Под ред. д.э.н., проф. А.А. Епифанова, д.э.н. С.Н. Козьменко. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2003. – 762 с.
17. ДСТУ ISO 14001-97. Системи управління навколишнім середовищем. Склад та опис елементів і положення щодо їх застосування. ДСТУ ISO 14004-97. Системи управління навколишнім середовищем. Загальні положення щодо принципів управління, систем та засобів забезпечення. ДСТУ ISO 14010-97. Положення щодо екологічного аудиту. Загальні принципи. ДСТУ ISO 14011-97. Положення щодо екологічного аудиту. Процедури аудиту. Аудит систем управління навколишнім середовищем. ДСТУ ISO 14012-97. Положення щодо екологічного аудиту. Кваліфікаційні вимоги до аудиторів з екології. – К.: Державні стандарти України. Видання офіційне, 1997. – 227 с.
18. Закон України «Про охорону атмосферного повітря» від 16.10.1992 р. № 2708-12 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 50. – С. 678.
19. Тарасова В.В. Екологічна статистика (з блочно-модульною формою контролю знань). Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 392 с. пункт 1.2.1 Статистична звітність в екології

Додаткова:

1. Commission Recommendation of 30 May 2001 on the recognition, measurement and disclosure of environmental issues in the annual accounts and annual reports of companies (2001/453/EC). Official journal of the European Communities 13.6.2001.156/33.
2. Gray R.H. The Greening of the Accounting: The Profession after Pearce. The Chartered Association of Certified Accountants, Certified Research Report, №17, 1990 b

3. Stahlman V. Rechnungswesen // In: Zukunftsfähige Unternehmen. Wege zur nachhaltigen Wirtschaftsweise von Unternehmen // Hrsg. von BUND und Unternehmen Gruen. Muenchen: oekom, Gesellschaft fuer oekologische Kommunikation, 2002. - S. 162-176
4. Положение "Учет экологических вопросов при аудите финансовой отчетности /In: International Standards of auditing and ifac code of ethics (1999). -New York, 1999.
5. IAS 1 "Подання фінансової звітності" //International Accounting Standards. - London, 2000.
6. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-XIV зі змінами та доповненнями // Все про бухгалтерський облік (бібліотека). – 2000 – № 1. – С. (технологические процессы в сервисе). - М., 2002.
7. Безверхня Ю. В. Інформаційне забезпечення управлінського обліку та аналізу витрат екологічної діяльності [Електронний ресурс] / Ю. В. Безверхня // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. – 2009. – № 4. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Vdnuet/econ/2009_4/23.pdf.
8. Гринів Т. Т. / Т. Т. Гринів, З. М. Скибінська, Т. І. Воскресенська // Problems of accounting and analytical support for the management system of an enterprise: collective monograph / Edited by: prof. A. Zahorodniy and prof. H. Ronek. – Lviv: Publishing House of Lviv Polytechnic, 2014. – S. 126–135.
9. Замула І. В. Аналітична модель бухгалтерського обліку екологічної діяльності / І. В. Замула, М. М. Шигун // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2009. – С. 337–343.
10. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затверджена наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999.
11. Лень В. С. Екологічні збитки, витрати та втрати: поняття та зміст [Електронний ресурс] / В. С. Лень, О. М. Колівешко // Бухгалтерський облік і аудит: науково-практичний журнал. – № 2. – 2014. – С. 11–18. – Режим доступу: <http://ekona.org.ua/repository/view/39/>.
12. Павликівська О. Природо-охоронні витрати в хімічній промисловості / О. Павликівська, В. Папінко // Наукові записки: збірник наукових праць кафедри економічного аналізу / голов. ред. Шкарабан С. І. – Тернопіль: Економічна думка, 2005. – Вип. 14. – С. 71–73.
13. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. 2755-VI (з наступними змінами і доповненнями).
14. Погорелов Ю. С. Облік витрат на екологізацію діяльності підприємства / Ю. С. Погорелов, В. В. Вахлакова // Вісник Мукачевського державного ун-ту. Серія: Економіка. – Мукачево, 2016. – № 1. – С. 57–63.
15. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: затверджене наказом Міністерства фінансів України № 246 від 20.11.1999.
16. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: затверджене наказом Міністерства фінансів України № 20 від 31.01.2000.
17. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: затверджене наказом Міністерства фінансів України № 318 від 31.12.1999.

13. Інформаційні ресурси

1. <http://www.novaecologia.org> – екологічний освітній портал. На порталі – енциклопедії, словники та довідники, БД, задачки, тести, лабораторні практикуми, наочні посібники, хрестоматії та тексти лекцій.
2. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG1404.html – головний правовий портал України
3. http://www.eco.com.ua/about_site – сайт промислової екології та захисту навколишнього середовища
4. <http://www.college.ru> – освітній портал «Открытый колледж». Має декілька розділів за природничими галузями: Астрономія, Екологія, Біологія, Математика, Фізика, Хімія. Кожен розділ об'єднує зміст учбового курсу на компакт-дисковій та індивідуальне навчання через Internet. Тут можна подивитися у відкритому доступі віртуальний підручник або динамічні моделі, попрацювати з тестами, а, також, до уваги користувачів огляди Інтернет-ресурсів за

темою предмета, що постійно оновлюється. У Системі Дистанційного Навчання можна отримувати індивідуальні контрольні запитання для самоперевірки різного рівня складності. За успіхи начисляються бали і ведеться постійний моніторинг досягнень. www.chemistry.ru – сайт з хімії, містить матеріали для проведення уроків, підручники, тестові завдання.

Адреси бібліотек:

1. Одеська наукова бібліотека національного університету. Одеса, вул. Преображенська, 24.
2. Одеська державна наукова бібліотека ім. М. Горького. Одеса, вул. Пастера, 13.
3. Велика Одеська бібліотека. <http://virtlib.odessa.net/>
4. Бібліотека ім. М. Грушевського. <http://www.biblio.od.ua/>

Адреси та телефони книжкових магазинів:

1. „Два слони”. Одеса, вул. Пастера, 62, тел. 23-62-18.
2. „Будинок книги”. Одеса, вул. Дерibasівська, 27, тел. 22-74-50, 22-34-73.
3. „Книги”. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 2, тел. 34-27-03.
4. Книжковий супермаркет. Одеса, вул. Дерibasівська, 14, тел. 35-84-04, 35-84-05.
5. Книжкова база. Одеса, вул. Артилерійська, 11, тел. 728-98-30.

Адреси Інтернет – клубів:

1. „Ворон”. Одеса, пр. Шевченка, 10/1.
2. “Diver”. Одеса, пр. Шевченка, 1, ДК Політех.
3. „Сателіт”. Одеса, пров. Матросова, 6. Тел: 222-876 Веб-сайт: <http://www.satellite-plus.com/cafe/>
4. „Гараж”. Одеса, вул. Канатна, 110.
5. "Mad". Інтернет-клуб, вул. Ольгіївська, 37а.
6. "Субмарина". Інтернет-кафе, вул. Преображенська, 49/51. Веб-сайт: <http://www.submarine.od.ua/>
7. "К". Інтернет-клуб, вул. Софіївська, 26.
8. "Фараон". Інтернет-клуб, вул. 10 Апреля, 7.
9. "Клан". Інтернет-клуб, вул. Дегтярна, 22.
10. "Компьютерный клуб". Інтернет-клуб, пл. Соборна, 14.
11. "Кактус". Інтернет-клуб, вул. Янचितського, 7.
12. "Мэверик". Інтернет-клуб, вул. Піонерська, 5в.
13. "Планета Интернет". Інтернет-клуб, вул. Рішельєвська, 58.
14. "Сан-нет". Інтернет-клуб, вул. Тіраспольська, 11.
15. "SE". Інтернет-клуб, вул. Прохорівська, 14.
16. "3D". Інтернет-клуб, вул. Академіка Корольова, 94.
17. "Аватар". Інтернет-клуб, вул. Валентини Терешкової, 8а.
18. "Дунай". Інтернет-клуб, вул. Польська, 8.
19. "Интернет-клуб", вул. Жуковського, 22.
20. "Net-centre". Інтернет-клуб, вул. Єкатериненська, 75.
21. ООО "Лада". Інтернет-клуб, вул. С. Ядова, 4а, тел: 34-25-69.
22. "Пирамида". Інтернет-клуб, вул. Новосельського, 21.
23. "64". Інтернет-клуб, вул. Пушкінська, 64.
24. "Stinger". Інтернет-клуб, вул. Торгова, 29.
26. " Mouse Club ". Інтернет-клуб, пер. Чайковського, 16. Тел: 715-02-19. Веб-сайт: <http://www.cybermouseclub.com>
27. "MoUsE 2". Інтернет-клуб, гер. Сталінграда, 30 (Біля КВІНу).
28. "New Century". Інтернет-клуб, вул. Буніна, 33 (на розі Олександрівського проспекту).
30. " @net" Інтернет-клуб, вул. Базарна, 67 (вхід з вул. Преображенської).
31. "Soldier of Fortune". Інтернет-клуб, вул. Княжеська, 40 (район Нового р-ку).
32. "Neo Club". Інтернет-клуб, вул. Рішельєвська (Леніна), 58. Тел: 21-78-60 Веб-сайт: <http://www.neo-club.net>
33. «HaCk oFf». Інтернет-клуб, вул. Жуковського, 37а.
34. "Денвер". Інтернет-клуб, пр-т Миру/Жуковського, 33.

35. «Еретик». Адреса: вул. Льва Толстого,11. Тел: 26-97-58. Веб-сайт:
<http://www.heretic.odessa.ua>
36. «Арена». Адреса: проспект Ак. Глушка, 8. Тел: 44-00-57. Веб-сайт:
<http://www.arena.odessa.ua>